

เทศน์เช้า วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๙

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ วันนี้วันพระ แล้ววันครูด้วย วันพระ วันพระเป็นผู้ประเสริฐ ใครเป็นผู้ประเสริฐ ผู้ประเสริฐคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วันพระ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนตนเองแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้แสวงหาสังฆธรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครูเอกของโลก ๓ โลกธาตุ เป็นครูของเทวดา ของอินทร์ ของพรหม ๓ โลกธาตุนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้สั่งสอนทั้งหมด

เวลา ๓ โลกธาตุ เวลาที่มีความทุกข์ใจขึ้นมามันแสวงหา มาฟังธรรมจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประพฤติปฏิบัติ ได้ค้นคว้า ได้สังฆธรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงไปสอนพระปัญจวัคคีย์ได้เป็นพระอรหันต์ ไปสอนยสะกับบิรवारได้เป็นพระอรหันต์ ไปสอนชฎิล ๓ พี่น้องได้เป็นพระอรหันต์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครูเอกของโลก

จะสั่งสอนเขาต้องสั่งสอนตัวเองให้ได้ก่อน ทำตัวเองจนสิ้นกิเลสแล้วถึงได้สั่งสอน ๓ โลกธาตุ เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครูเอกของโลก แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน สอนถึงผู้ที่ตระหนี่ถี่เหนียว ให้พระโมคคัลลานะนะ เวลาพระโมคคัลลานะเป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายที่มีฤทธิ์มีเดชมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็สอนจนเป็นพระอรหันต์ พอเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาแล้วไปเที่ยว ๓ โลกธาตุ กลับมาถึงนครราชคฤห์ว่า “คนคนนั้นอยู่บ้านนั้น ตายที่นั่น ได้ไปเกิดสวรรค์ชั้นนั้น คนคนนั้นทำทุกข์จนเจ็บใจ ตกนรกอเวจีอย่างนั้น” ไปพยากรณ์ต่อหน้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกจริงๆ ตามเช่นนั้น เห็นไหม ศาสนาถึงมั่นคงขึ้นมา ถ้ามั่นคงขึ้นมา นี้ครูเอกของโลก

เวลาของเราละ ของเรา เรามีพ่อแม่ พ่อแม่เป็นเราเป็นครูคนแรกของเรา เรามีพ่อแม่แม่ะ ถ้ามีพ่อแม่เป็นครูเอกของเรา พ่อแม่เป็นผู้สั่งสอนคนแรก แล้วถ้ามีครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์

ก็สั่งสอนเรา มา ถ้าครูบาอาจารย์สั่งสอนเรา มา สั่งสอนเรา มา สิ่งใดละ สั่งสอนสิ่งที่ดีที่งาม สิ่งที่ดีที่งาม เราต้องคัดต้องเลือก ต้องแยกต้องแยะของเรา ถ้าเราแยกแยะของเรา สิ่งที่จะประเสริฐ ประเสริฐที่ไหนละ

เวลาประเสริฐขึ้นมา ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน สอนปัญญาจักกัณฐ์ สอนพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์ๆ คำว่า “เป็นพระอรหันต์” สัจธรรมอันนั้น สัจธรรมอันนั้นมันสอนได้ยาก เราจะสอนลูกเราให้เป็นคนดีขึ้นมา สอนแล้วมันยังไม่เชื่อฟังเราเลย ถ้ามันเชื่อฟังเราละ มันเชื่อฟังเรา สิ่งที่ดีงามของเรา อันนั้นก็บุญเป็นกรรมของเขา

กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กันนะ เวลากรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน การทำดีทำชั่วของเขา การทำดีทำชั่วของเขามันเป็นจริตนิสัยของเขา เวลาจริตนิสัยของเขา ด้วยสายบุญสายกรรม เกิดมาเป็นลูกเป็นหลานของเราไง ถ้ามาเกิดเป็นลูกเป็นหลานของเรา ถ้าสายบุญสายกรรมที่ดีที่งามขึ้นมา ก็ส่งเสริมกันขึ้นมา ถ้าสายบุญสายกรรมที่มันมีการขัดแย้งขึ้นมา แต่มีสายบุญสายกรรมขึ้นมา ในเมื่อเป็นลูกๆ เป็นลูกเป็นเต้าของเรา เราก็ต้องดูแล ต้องปกป้องต้องรักษา ถ้าปกป้องรักษาเพราะอะไร เพราะการเกิดไง มีการเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครูเอกของโลก เป็นศาสดา เป็นผู้สั่งสอน ๓ โลกธาตุ ถ้า ๓ โลกธาตุนะ

วันนี้วันพระ แล้วตรงกับวันครู ใจ ถ้าวันครูขึ้นมา ครูผู้ให้ประสาทวิชาความรู้ให้กับเรา ผู้ประสาทวิชาความรู้ให้กับเรา เราก็ระลึกถึงบุญถึงคุณอันนั้น ถ้าระลึกถึงบุญคุณอันนั้น

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ คือใช้สติปัญญาแก้ไขในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงเกิดมรรคเกิดผลขึ้นมาในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ก็เหมือนกัน เวลาครู ครูถ้ามีองค์ความรู้ มีการสั่งสอนขึ้นมา ลูกศิษย์ลูกหาที่เป็นคนดีขึ้นมา ถ้าครูขึ้นมา ครูเขาหาแต่ผลประโยชน์ของเขา เพราะอะไร เพราะเขาไม่ได้เป็นพระอรหันต์ไง การเป็นพระอรหันต์ เวลาเป็นพระอรหันต์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ ครูบาอาจารย์ที่ท่านสิ้นกิเลสท่านเป็นพระอรหันต์

ถ้าเป็นพระอรหันต์ สัจธรรมอันนั้นมันสำคัญ สำคัญตรงไหน สำคัญตรงที่ว่าเวลาครูบาอาจารย์ของเราที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ท่านต้องละทางโลกมา ละทางโลกมา ท่านพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบใจมาทั้งนั้นนะ เวลามาศรีพรตปฏิบัติขึ้นมา ต้องมาต่อสู้กับกิเลสตัณหาความ

ทะยานอยากของตน ถ้ากิเลสตัดหาความทะยานอยากของตน มันก็ต้องพยายามจะชักนำไปไปตามอำนาจของมัน มันต้องต่อสู้ ต้องกระทำต่อสู้กับกิเลสตัดหาความทะยานอยากของตน ถ้าต่อสู้กับกิเลสตัดหาความทะยานอยากของตน สิ่งที่ได้ต่อสู้ นั่นละคือกิจจัญญณ สัจจัญญณ คือ สัจจะความจริงในใจ แล้วใจของสัตว์โลกที่เกิดขึ้นมามันก็มีกิเลสอย่างนี้ ถ้ามีกิเลสอย่างนี้

ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ เวลาสั่งสอนขึ้นมา เห็นคุณค่าของสังขรรณอันนั้นมีคุณค่าที่สุด

สิ่งที่เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย เวลาเราเสียดสละทานกัน มันสละทานทางโลก เขาเป็นอามิสฯ ถ้าพูดถึงทางโลก ทางโลกเราก็ต้องเสียดสละของเรา เสียดสละเพื่อประโยชน์กับเรา ถ้าคนคนนั้นเขามีจิตใจที่เขาเป็นธรรม ถ้าจิตใจที่เขาไม่เป็นธรรม เขาก็หวังก็แหนของเขา ความหวังความแหน ความตระหนี่ความถี่ความเหนียวอันนั้นมันก็เข้าไปเบียดเบียนหัวใจของเขา ถ้าเบียดเบียนหัวใจของเขา มันก็เป็นความทุกข์ความยากในใจของเขา

ถ้าเวลาเขาฝึกหัดของเขา ครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นธรรมๆ ท่านใช้อุบาย ท่านใช้อุบายให้คนนั้นได้ฝึกหัด การกระทำนั้นให้ฝึกหัด ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรมๆ ท่านใช้อุบาย ท่านฝึกหัดเรา ท่านตัดแปลงเราให้จิตใจของเราให้พัฒนาขึ้นมา ให้จิตใจของเรามั่นคงขึ้นมา ถ้ามันคงขึ้นมา สิ่งนี้มันสำคัญไฉน

แต่ถ้าเป็นทางโลกๆ เวลาศึกษาขึ้นมา เราก็ศึกษามาเพื่อประสบความสำเร็จทางโลกๆ มันจะได้มาสิ่งใดก็แล้วแต่ มันจะสะอาดบริสุทธิ์หรือไม่สะอาดบริสุทธิ์ ก็ขอให้เราได้มาๆ เพื่อประสบความสำเร็จ อันนั้นมันเป็นทางโลก มันต้องมีศีลมีธรรมเข้ามาเพื่อเจือจางในใจของเรา ถ้ามีศีลมีธรรมขึ้นมา

ธรรมาภิบาลๆ โลกนี้เรียกรื่องนัก ธรรมาภิบาลเรียกรื่องความเป็นธรรม เรียกรื่องสัจจะ เรียกรื่องความจริงขึ้นมา ถ้าความจริงอันนี้ แสวงหาสิ่งนี้ๆ ฉะนั้น ถ้าเป็นทางโลกก็เป็นทางโลก ถ้าเป็นโลก ครูบาอาจารย์ของเราก็มีคุณค่ากับเรา ประสาทความรู้ให้กับเรา เราก็กตัญญู แต่เวลาเอา สัจจะความจริงๆ วันนี้วันพระ วันพระผู้ประเสริฐ ประเสริฐที่ไหน เราเกิดมาจากไหน? เราเกิดมาจากท้องพ่อท้องแม่ ท้องพ่อท้องแม่ พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูกๆ ประเสริฐๆ ในบ้านของเรา ในบ้าน พ่อแม่ของเราประเสริฐที่สุด

เราไปขอพรๆ คนทั่วบ้านทั่วเมืองเลย แต่ไม่ได้ขอพรพ่อแม่เราเลย

อ้าว! พ่อแม่ก็ชี้ทุกข์ชี้ยากอยู่ด้วยกัน ไปขอพระอะไร

ขอพรก็ขอพรด้วยความกตัญญูไง ขอพรด้วยน้ำใจไง น้ำใจอันนี้สำคัญมากไง ถ้าน้ำใจอันนี้สำคัญมาก ความอบอุ่นในบ้านเรา ออกจากบ้านจะไปทำอะไรก็ได้ในบ้านเราอบอุ่น ทำสิ่งใดแล้วกลับบ้านด้วยความอบอุ่น สิ่งนี้มันเป็นธรรมๆ ถ้าพูดถึงเป็นทางโลก ทางโลกที่แสวงหาแสวงหามาเพื่อแบบนี้ ถ้าแบบนี้ขึ้นมา ถ้ามีสติมีปัญหาขึ้นมา เขาก็แสวงหามาเพื่อเรา

“เพื่อเรามันก็ทุกข์มันก็ยากขนาดนี้อยู่แล้ว ยังจะต้องมาประพฤติปฏิบัติอะไรอีก”

ประพฤติปฏิบัติ การทำงานมันก็เป็นงาน งานของโลกๆ แล้วประพฤติปฏิบัติมันจะยากตรงไหนล่ะ หายใจเข้า หายใจออก เราไม่มีลมหายใจใช่ไหม เราไม่มีสติไม่มีปัญญา ไม่มีความรู้เลยใช่ไหม แล้วสติความรู้สึกอันนั้นมันเป็นทุกข์ ถ้าความร่มเย็น พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของคุณเราขอพร ขอความเมตตา น้ำใจจากพ่อจากแม่ พ่อแม่ให้พรๆ นั่นล่ะประเสริฐ แล้วประเสริฐออกไป สิ่งทีประเสริฐออกมาแล้วทำอะไรก็เพื่อประโยชน์กับอันนั้น ประโยชน์อันนั้นเพราะอะไรล่ะ

ถ้าจิตใจมันอบอุ่น จิตใจมันทำอะไร มันจะทุกข์จะยากอย่างไร ทุกข์ยากทั้งนั้นนะ คนเกิดมา ก็เลศบิบบหัวใจทั้งนั้น จะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน จิตใจว่าเหว่ จะสูงส่งขนาดไหน จิตใจเงียบเหงา จิตใจมีความวิตกกังวล ทุกข์ทั้งนั้น แต่เราไม่ได้คิดตรงนั้นไง

ถ้าเรามองไปที่วัตถุ มองไปที่ปัจจัยเครื่องอาศัย เราก็จะมองไปที่นั่น แล้วเราก็แบกอันนั้นเป็นทุกข์ใจ ไปแบกสิ่งที่เราแสวงหา ไปแบกสิ่งที่เรากระทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จเป็นทุกข์ แต่เราไม่มองที่หัวใจเราเลย ถ้าหัวใจของเราเนะ ถ้าหัวใจเรามีคุณธรรมนะ เราทำประสบความสำเร็จ อืม! กรรมดี ทำถูกต้องดีงามทั้งหมดมันก็ประสบความสำเร็จ อืม! ถ้าพูดถึงเราทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จ อืม! เรามีกรรมไม่ดี กรรมที่มันทำอะไรแล้วไม่ประสบความสำเร็จ มันผิดพลาดสิ่งใด มันปล่อยวางได้ไง ประสบความสำเร็จมันก็ดีใจ มันก็ธรรมดา

พระภาวนา ถ้าวุ่นไหนทำสมาธิได้ แหม! มันปลื้มใจ ถ้าวุ่นไหนทำสมาธิไม่ได้ มันก็อัดอั้นตันใจ พระก็ประสบความสำเร็จ พระก็มีความบกพร่อง พระทำแล้วก็ไม่ประสบความสำเร็จ มันก็เหมือนกัน การกระทำก็เหมือนกัน ถ้าวุ่นไหนทำแล้วมันประสบความสำเร็จ โอ้โฮ! มันสงบ

มันร่มเย็น โอ้โฮ! วันนี้โลกเป็นของเราเลย ถ้าวันไหนภาวนาแล้วไม่ลง วันไหนภาวนาแล้วมัน
ติดขัดไปหมดเลย โอ๊ย! โลกนี้มีคมนไปหมดเลย

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีสติมีปัญหา เราทำแล้วถ้ามันติดขัดขัดข้อง มันผิดสิ่งใด เราก็
ย้อนกลับมาที่เรา ย้อนกลับมาที่เรา ถ้าย้อนกลับมาที่เรานะ มันเปิดให้เราพอหายใจได้ไง อย่าให้
มันบีบคั้นหัวใจจนทุกข์ยากเกินไปนัก

มันไม่มีใครทำร้ายเราได้เลย สิ่งในโลกธรรม ๘ ตินินินินทาต่างๆ มันเป็นเรื่องจากข้าง
นอกทั้งนั้นเลย ด้วยความขาดสติของเราไปกว้านมาให้เป็นทุกข์เราทั้งนั้นนะ สิ่งที่เขาพูดเขาติเขา
เตียนทางโลก ถ้ามันเป็นประโยชน์ เราฟังแล้วเป็นประโยชน์ เราก็คัดแยกมาเป็นประโยชน์กับ
เรา ถ้ามันไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นประโยชน์ เราก็ปิดทิ้งไป เราก็ไม่ต้องไปสนใจสิ่งนั้น โลก
ธรรม ๘ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ สรรเสริญนินทามันมีประจำโลก ของมันมีอยู่แล้ว ของมัน
มีประจำโลกอยู่แล้ว แล้วเราไปกว้านมาทำไม แก้วแหวนเงินทอง เราอยากได้เราก็แสวงหาของ
เราสิ ถ้ามันได้ประโยชน์มันก็เป็นประโยชน์กับเรา นี่พูดถึงว่าทางโลก ถ้าทางโลก

ครูบาอาจารย์ของเราก็มีคุณกับเรา มีผู้ประสพความรู้กับเรา แต่ถ้าเรามีสติมีปัญหา เรา
เข้าใจสิ่งนั้น เราโตขึ้นมาจากเด็ก จากเด็กน้อย จากการฟุ่มฟักของพ่อของแม่ ของครูบาอาจารย์
ฟุ่มฟักมาเพื่อโตขึ้นมา แต่เวลาฟุ่มฟักในปัจจุบันนี้ เราก็เห็นแล้วว่าโลกมันเจริญ มันเจริญไป
ขนาดไหน มันจะสูงส่งขนาดไหน มันเป็นอนิจจัง บริษัทอะไรข้ามชาติก็แล้วแต่ ถึงที่สุดแล้วมัน
ไปไม่รอดหรอก ครอบรวมทั้งนั้นนะ ถึงที่สุดแล้วไปแข่งกับใครล่ะ เพราะอะไรล่ะ เพราะธุรกิจ
ใหม่ คลื่นลูกใหม่มันก็พัดมา คลื่นลูกใหม่มันก็ซัดลูกเก่ามาทั้งนั้นนะ โลกนี้มันเป็นอนิจจัง คำว่า
“อนิจจัง” ถ้าใครมีสติปัญญาพัฒนาของเรา แล้วเราแก้ไขของเรา เราทันโลกอยู่ตลอดเวลา เราก้าว
ทันตลอดเวลา เราก็รักษาของเราได้

ถ้าเราก้าวทันของเรานะ คลื่นลูกใหม่มันซัดมาตลอด คลื่นลูกใหม่ โลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่ง
ใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา ความเป็นทุกข์นี้เป็นอนัตตา
ความเป็นทุกข์มันเป็นอนัตตา มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเหมือนกัน แต่ถ้าเวลาสิ่งที่มีมันเป็น
ทุกข์ขึ้นมา เราไม่ยอมให้เป็นอนัตตา เวลามันเกิดทุกข์ขึ้นมา “ทุกข์ของเราๆ” มันจะผ่านพ้นไปก็
ไปรั้งมันไว้ ไม่ยอมให้มันไป เราเองต่างหากที่ไม่เป็นอนัตตา

ทุกข์มันเป็นอนัตตา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป แต่เพราะกิเลสตัดหาความทะยานอยากไป ค่อยไปเจีย ไปตระหนี่ถี่เหนียวกับมันไง หอมหวาน ทุกข์หอมหวาน ไม่ยอมให้มันจากไป ทั้งๆ ที่ มันทุกข์ กิเลสมันก็ว่ามันเป็นทุกข์ มันก็ว่าเป็นทุกข์ แต่ทำไมมันไม่ปล่อยให้มันผ่านไปล่ะ เพราะ มันเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา นี่ถ้าพูดถึงว่า เราทำงานทางโลกก็เป็นทางโลก แต่มีคุณธรรมอย่างนี้ มีสังฆธรรมอย่างนี้หล่อเลี้ยงหัวใจของเรา ใจ

วันครู แต่เวลาสิ่งที่สำคัญที่สุด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา เป็นครูเอกของโลก แล้วเราเกิดมาเราก็มีครูมีอาจารย์ไง ถ้าเราไม่มีครูบาอาจารย์ เรามีสติปัญญาที่ครูพักลักจำ ครูพักลักจำได้ทั้งนั้นนะ แต่ถึงที่สุดแล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดถึงธรรม สังฆธรรมอันสูงส่งนะ อตตฺตา หิ อตตฺโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน แต่ตนจะเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ ตนต้องมีสติปัญญาเลือกเฟ้นแยกแยะขึ้นมาแล้ว คัดเลือกขึ้นมาแล้ว เราพัฒนาขึ้นมาให้เป็นคุณสมบัติของเรา

ถ้าเราทำสมาธิได้ เราสร้างปัญญาของเรามาได้ ถ้าไม่มีศีล สมาธิ ปัญญาขึ้นมา มันไม่เกิดมรรค คำว่า “มรรค” มรรคญาณ ญาณหยั่งรู้ ญาณรู้แจ้งในความทุกข์ความสุขในหัวใจของเรา มันมีความสุขมีทุกข์ขึ้นมา แล้วเราก็เสวย แล้วเราก็ตามมันไป ให้ทุกข์กับสุขมันลากไป มันเป็นสุขเวทนา ทุกขเวทนาไร้ใหม่ มันเป็นอนัตตา อนัตตามันเกิดดับ

อตตฺตา หิ อตตฺโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตนมีสติมีปัญญา แล้วตนก็ได้คัดเลือก ทั้งแยกทั้งแยะว่าอะไรเป็นความดี อะไรเป็นความชั่ว อะไรเป็นการควรทำ อะไรเป็นการไม่ควรทำ แล้วเราก็คัดเลือกแยกแยะ แยกแยะแล้วปฏิบัติไป มันยังล้มลุกคลุกคลานขึ้นไปอีกนะ มันจะต้องมีสัจจะความจริงในหัวใจเราอีกนะ เราก็พยายามค้นคว้าของเรา แยกแยะของเรา จากสุดมยปัญญาคือการศึกษา จินตมยปัญญาคือการค้นคว้า ภาวนามยปัญญาคือมรรคญาณ เวลามันมรรคสามัคคี มันรวมกันชำระล้างกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป เราดูเราเห็น

นี่ไง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครูบาอาจารย์ของเราที่เป็นพระอรหันต์ ท่านรู้ ท่านเห็นของท่านอย่างนั้น เวลาท่านสั่งสอนเรา ท่านถึงสั่งสอนด้วยอุบายใจ อุบายให้เราเสียดละ ให้เรามีการกระทำต่างๆ แต่ถึงที่สุดแล้วทำเพื่อหัวใจดวงนี้ ย้อนกลับมาที่ใจของเราใจ สุข ทุกข์

จริงๆ มันอยู่ที่หัวใจของเราไง แต่เราอยู่กับสังคม เราอยู่กับโลก โลกเขาชื่นชมกันอย่างนั้น เราก็อยู่กับสังคมอย่างนั้น แต่เราก็มีสติปัญญารับรู้หัวใจของเราไง

อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึงแห่งตน แต่ตนเป็นที่พึงแห่งตนนี้คือมรรค สิ่งที่เกิดขึ้นจากภวานามขปัญญา คือปัญญาที่เกิดขึ้นจากปัญญาจากความจริง แต่เราก็อาศัยศึกษาอาศัยค้นคว้าจากครูบาอาจารย์เรานี่แหละ เพราะเราไม่มีการศึกษา เราจะเอาอะไรมาเทียบเคียง

เขาบอกว่าจะปฏิบัติ ถ้าไม่ได้ศึกษาปฏิบัติไปแล้วมันจะบ้า เราก็ต้องศึกษาให้มีปัญญามาก่อน มีปัญญามากก็ไปคิดปัญญานั้น คิดปัญญาของครูบาอาจารย์นั้น แต่ไม่ใช่ปัญญาของเรา ไปคิดธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ไม่ใช่ธรรมะของเรา จนเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราศึกษามาแล้วเราปฏิบัติขึ้นมาจนมันเกิดเป็นของเรา เลยเป็น อตุตา หิ อตุตโน นาโถ เพราะมันเกิดขึ้นกับเรา เพราะเราเป็นคนกระทำ แล้วมันเกิดขึ้นกับเรา มันถึงเป็นสมบัติของเราไง เอวัง